

Ammatillisille erityisoppilaitoksille kokonaisvastuu erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppisopimuskoulutuksesta

---

Marja Irjala

KT, järjestöneuvos

marja.irjala@gmail.com

Tiivistelmä

Erityisopiskelijoille eli erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille tarkoitetun oppisopimuskoulutuksen rakenteita tulisi Suomessa uudistaa merkittävästi. Oppisopimuskoulutuksen vähäinen osuus ammatillisessa koulutuksessa, sen minimaalinen osuus erityisopiskelijoiden osalta, koulutuksen järjestäjien ja muiden toimijoiden osamisen puutteet sekä opiskelijoiden suuret keskeyttämisluvut eivät vastaa valtioval-

lan haasteeseen lisätä merkittävästi vammaisten ja osatyökykyisten työelämäosallisuutta. Tähän asti erityisopiskelijoiden oppisopimuskoulutusta on ylläpidetty lähinnä Ammattiopisto Luovin kehittämishankkeina Oulun yksikössä sekä muutamissa muissa ammatillisissa oppilaitoksissa yksittäisten opiskelijoiden osalta.

Jotta erityisopiskelijoita saadaan koulutuksen avulla avoimien työmarkkinoiden käyttöön, ammatillisten erityisoppilaitos-

ten tulisi ottaa kokonaisvastuu heidän oppisopimuskoulutuksestaan ja sen kehittämistä. Maamme kuudelle ammatilliselle erityisoppilaitokselle tulisi määrittää erityisopiskelijoiden oppisopimuskoulutuksen osaamiskeskusten tehtävä ja osoittaa resurssit ammatillisen erityisopetuksen vaatimien taitojen turvaamiseksi sekä opiskelijoiden sosiaalisten, terveydellisten ja oppimiseen liittyvien tuen tarpeiden tunnistamiseksi. Vammaisten, pitkäaikaissairaiden

ja osatyökykyisten osallisuus koulutuksessa ja työelämässä on heidän etunsa ja oikeutensa, mutta myös yhteiskunnallisesti ja kansantaloudellisesti merkittävä kysymys.

Avainsanat: *amatillinen erityisoppilaitos, erityistä tukea tarvitseva opiskelija, inkluusio, oppisopimuskoulutus, tuettu oppisopimuskoulutus*

Johdanto

Suomessa toimii kuusi ammatillista erityisoppilaitosta eli *Aitoon* koulutuskeskus, ammattiopistot *Kiipula*, *Live*, *Luovi* ja *Spesia* sekä lähinnä ruotsinkielisille opiskelijoille tarkoitettu *Optima*. Toimipaikkoja niillä on eri puolilla Suomea. (AMEO, 2019.) Oppilaitosten tehtävänä on lain mukaan antaa ”amatillista peruskoulutusta oppilaitoksessa edustettuina olevilla aloilla” erityistä tukea tarvitseville ja siihen oikeutuksen saaneille opiskelijoille. Lisäksi ne voivat toimia ”amatillisen erityisopetuksen sisältöä, opetusmenetelmiä ja oppimateriaalia” kehittävinä oppilaitoksina sekä tarjota asiantuntija-apua muille oppilaitoksille. (Asetus ammatillisista erityisoppilaitoksista 1989/677.)

Laki ammatillisesta koulutuksesta (2017/531) määrää, että erityisopetusta tulee antaa ”oppimisvaikeuksien, vammaisuuden tai muun syyn vuoksi – pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea” tarvitseville opiskelijoille. Tällöin erityisopetuksella tarkoitetaan ”opiskelijan tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvaa suunnitelmallista

pedagogista tukea” sekä myös tarvittavia ”erityisiä opetus- ja opiskelijajärjestelyjä”. (2017/531, § 64.) Ammatillisen erityisopetuksen järjestäjän tulee kuvata opetussuunnitelmassa opiskelijan erityisopetuksen tarve. Tällöin järjestäjän on myös esitettävä käsityksensä siitä, milloin ”tuki on pitkäaikaista esimerkiksi sairastuneen opiskelijan kohdalla tai mitä ja miten usein säännölliseksi tarkoitettua tukea tarjotaan”. Opetussuunnitelmassa tulee kuvata myös ”miten opiskelijan henkilökohdalliset tavoitteet määritellään, miten opetus ja ohjaus toteutetaan”. Lisäksi on ilmoitettava, miten ”oppimista seurataan ja tavoitteita tarvittaessa muutetaan ja miten osaamisen arviointi toteutetaan”. (Miettinen, 2015, s. 12.)

Erityisoppilaitosten asemaa on kyseenalaistettu, ja se on edelleenkin monien asiantuntijatahojen pohdinnan kohteena (Koivula, 2018). Oppilaitosten olemassaoloa kritisoidaan erityisesti integraatio- ja inkluusiovaateiden näkökulmasta, kuten Hakala, Mietola ja Teittinenkin (2013) tekevät artikkelissaan. He selittävät niiden olemassaoloa erilaisten nimikkeiden ja näennäisrätälöintien teorioilla. (Ks. myös Kivirauma, 2013.)

Jo vuosikymmenien ajan on sekä maailmalla että Suomessa puhuttu pyrkimyks-

sestä pois koulutuksen segregaatiosta eli vammaisille ja muille erityisopiskelijoille tarkoitetuista erillisistä oppimisympäristöistä. Viimeisin esimerkki yhdenvertaisuuspyrkimyksistä muun muassa koulutuksen osalta oli YK:n vammaisten oikeuksien yleissopimuksen ratifiointi, mikä toteutui keväällä 2016 (Suomen YK-liitto, 2016). Ammatillisten erityisoppilaitosten ”hengissä säilyttämistä” pidetään outona, koska koko koulutusjärjestelmämme tavoitteena on järjestelmä, jossa erityisopiskelijat integroidaan normaaliopetukseen ja heille tarjotaan riittävät oppimisen tukipalvelut. Ammatillisessa koulutuksessa erityisopiskelijoiden määrä on kuitenkin noussut tasaiseen tahtiin viime vuosien aikana, vaikka pyrkimykset ovat olleet aivan toisenlaisia. Esimerkiksi vuonna 2013 oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa koulutuksessa erityistä tukea tarvitsevien osuus oli vajaat kahdeksan (8) prosenttia (Käyhkö, 2018, s. 163). Mutta onko täyden inklusion vaatimus todella tavoiteltava, realistinen vaihtoehto? (Ks. myös Irjala, 2017, ss. 318–319.)

Pienen askelin kohti inklusiota

Tarvitaan pieniä askelia kohti inklusiota! Tein sekä pro gradu -tutkielmani (Irjala, 2014) että väitöstutkimukseni (Irjala, 2017) vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja osatyökykyisten oppisopimuskoulutuksesta Suomessa. Vertailumaana molemmissa oli oppisopimuskoulutuksen edelläkävijämaa Saksa. Tulin samaan johtopäätökseen kuin Peter Askonas (2000). Hän toteaa, että sosiaalisesti yhdenvertainen, inklusiivinen yhteiskunta on vasta mahdollisuus eikä vielä sen enempää. Tavoitteeksi riittää, että tasoitamme yhteiskunnassa vallitsevaa eriarvoisuutta niin paljon kuin mahdollista.

Päämäärään päästäksemme pieni ei ole ainakaan kaunista vaan myös olennaista. Tavoitteen saavuttaaksemme tarvitsemme pieniä askelia. ”Mene ja tee niin, ota pieniä askelia” (*Go, and do likewise*), kehottaa Askonas (2000, ss. 297–301).

Niin kuin Eija Sandbergkin (2016) toteaa, inklusiivista koulua ei pidä rakentaa inklusiivisuusaatteen takia, vaan lähtökohtana pitää olla nuoret. Kaikille erityisopiskelijoille inklusiivinen koulu ei – ainakaan nyky muodossaan – sovi, vaan edelleen tarvitaan erillisjärjestelyjä eniten tukea tarvitseville (Takala, 2018). Ammatillisen koulutuksen inklusio on vielä pitkän matkan takana, meitä seuraavien sukupolvien haasteena. Haastattelemani saksalainen, käsityöalalle opiskeleva ja psyykkisestä sairaudesta toipuva oppisopimusopiskelija koki saavansa riittävää tukea opiskeluunsa ja elämänhallintaansa erillisjärjestelyjen avulla, sillä hänen aiemmat ammatilliset opintonsa olivat keskeytneet monta kertaa sairastumisen vuoksi. Hän oli mitä selkeimmin ”tehostetun, erityisen henkilökohtaisen tuen” tarpeessa oleva opiskelija. Hän oli nyt päättänyt saada opiskelunsa loppuun, mutta pelkäsi niiden keskeytymistä ja uudelleen sairastumista.

Sain havainnoida kyseisen opiskelijan ja hänelle nimetyn sosiaalipedagogin vuorovaikutusta. Olin tämän nuoren kohtaamisesta vaikuttunut. Hän todisti minulle jotakin, mistä olin epävarma väitöskirjatutkimusta aloittaessani – vaikeimmille ryhmille tarvitaan erillisiä järjestelmiä, niin Saksassa kuin Suomessakin. Erityistä tukea tarvitsevat nuoret tarvitsevat ammatillisessa koulutuksessa omia erillisiä järjestelmiään. Tämän nuoren kaltaisille, vahvaa henkilökohtaista tukea tarvitseville ei pystyittäisi tarjoamaan oppisopimuskoulu-

tusta nykyisissä tavanomaisissa oppisopimuskoulutuksen järjestelmissä eikä niiden resursseilla.

Erityisopiskelijoiden oppisopimuskoulutus Suomessa

Vuoden 2018 alusta voimaan tulleessa ammatillisen koulutuksen laissa (2017/531) oppisopimuskoulutus tarkoittaa ”pääosin työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävää koulutusta, jota täydennetään tarvittaessa muissa oppimisympäristöissä tapahtuvalla osaamisen hankkimisella” (§ 70). Koulutuksen perusteena on 15 vuotta täyttäneen opiskelijan ja työnantajan välinen kirjallinen, määräaikainen työsopimus (*oppisopimus*). Mikäli kyse on virkasuhteesta tai virkasuhteeseen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelusuhteessa olevan opiskelijan ja työnantajan välisestä sopimuksesta, osapuolet laativat myös kirjallisen määräaikaisen oppisopimuksen. Opiskelijan viikoittaisen työajan tulee olla keskimäärin vähintään 25 tuntia. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017/531.)

Oppisopimuskoulutuksen osuus erityisopiskelijoiden osalta Suomessa on pysynyt todella alhaisella tasolla ollen esimerkiksi vuonna 2014 vain 0,63 prosenttia ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kokonaismäärästä (Käyhkö, 2018, s. 162). Väitöskirjassaan Jorma Käyhkö (2018) toteaa, että oppisopimuskoulutuksen järjestäjien eli oppisopimuskeskusten ja -toimijoiden keskuudessa on erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa suuria, dramaattisiakin, puutteita. Noin 70 prosenttia oppisopimuskoulutuksen järjestäjistä eli oppisopimuskeskusten ja -toimistojen edustajista ei kyennyt tunnistamaan kaikkia opiskelijoita, jotka olisivat tarvinneet erityistä tukea opiskeluissaan.

Päällimmäisiksi syiksi koulutuksen järjestäjät mainitsivat opetuksen laadun vaihtelun sekä osaamisen ja resurssien puutteen. (em. ss. 162, 164.) Vakava viesti Käyhkön (2018) tutkimuksen tuloksista koko yhteiskunnalle on, että oppisopimus-toimistojen ja -keskusten ongelmat tuen tarpeen tunnistamisessa johtavat liian monien opiskelijoiden opintojen keskeytymiseen. Toisen asteen opintojen keskeytyminen on eräs merkittävimpiä riskitekijöitä nuoren kokonaisvaltaiselle syrjäytymiselle koulutuksesta ja myös työelämästä. (em. ss. 59–60.)

Tuetun työllistymisen mallista tuettuun oppisopimuskoulutukseen

Kuten Hietala, Sippola, Riipinen, Lampinen ja Nevalainen (2015) toteavat osatyökykyisten työllistämistä koskevan tutkimushankkeensa johtopäätöksissä, ohjaamisen ja tuen tarpeet ovat erityisen suuret työpaikoilla, joissa on tiivis työtahti, kiire sekä valmennettavalla tai ohjattavalla suhteellisen vähäinen mahdollisuus vaikuttaa itse työnsä kulkuun tai sisältöön. Mahdollinen työllistyminen edellyttää työyhteisön työkäytänteiden ja -kulttuurin yhteensovittamista opiskelijan tai valmennettavan lähtökohtiin, osaamiseen ja tuen tarpeeseen. (Hietala ja muut, 2015, s. 111.)

USA:sta peräisin oleva tuetun työllistymisen (*supported employment*) malli on eräs esimerkki viime vuosikymmenien pyrkimyksistä edistää vammaisten osallisuutta normaaleilla työmarkkinoilla. Malliin liittyy kiinteästi työhönvalmentajan antama, yksilöllisesti määritelty ja riittävä tuki työpaikalla erityisesti työllistymisen alkuvaiheissa. (Pirttimaa, 2003.) Malli otettiin Suomessa käyttöön 1990-luvulla,

Ryhmäkohtainen työhönvalmentaja oli ratkaiseva lisävoimavara tavanomaiseen oppisopimuskoulutukseen verrattuna.

mutta todettiin, että sen heikkoutena työhön kykenevien ja halukkaiden vammaisten kohdalla oli usein tarvittavan ammattillisen koulutuksen puuttuminen. Tuetun työllistymisen menetelmään liitettiin oppisopimuskoulutus ja siihen kuuluva työhönvalmentajan lisäresurssi. (Pajunen ja muut, 2010.)

Mukautetusti suoritettavassa eli niin kutsutussa tuetussa oppisopimuskoulutuksessa opiskelijalle tarjotaan psykososiaalista tukea koko koulutuksen ajan. Tehtävään palkataan ryhmäkohtainen työhönvalmentaja, joka tutkimustulosteni (2017) perusteella oli ratkaiseva lisävoimavara tavanomaiseen oppisopimuskoulutukseen verrattuna. Työhönvalmentajan tehtävänä on tukea ja opastaa muun muassa työnantajaa eli lähinnä työnantajaorganisaation koulutuksesta vastaavaksi yhteyshenkilöksi nimettyä työpaikkakouluttajaa tai ohjaajaa tukimuotojen selvittämisessä sekä oppilaan ohjauksessa. Työhönvalmentaja toimii opiskelijan, oppisopimuskoulutuksen mallin edellyttämän työpaikkakouluttajan ja koko työyhteisön tukena erityisesti opiskelun alkuvaiheissa koulutuksen onnistumisen varmistamiseksi. (Irjala, 2017, ss. 151, 165–166.) Saksassa edellä kuvatun mallin mukainen tuettu oppisopimuskoulutus, *Assistierte Ausbildung*, saatiin muutamien kokeiluvuosien

jälkeen lakisääteiseksi vuonna 2015 koko liittotasavallan alueella (Lippegaus-Grünau, 2014). Menetelmää on käytetty erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten, mutta yhä enenevässä määrin myös vammaisten nuorten, koulutuksessa.

Pieniä askelia Pohjois-Pohjanmaalla

Peter Askonasin mukainen ”hyvä pieni askel” on Suomessa, lähinnä Pohjois-Pohjanmaalla, kehitetty erityisesti lievästi kehitysvammaisille tarkoitettu oppisopimuskoulutuksen malli. Mallin isänä pidetään kajaanilaista kuntoutus- ja kehitysvammalääkäriä Markku Nymania. Hän ryhtyi työssään pohtimaan, miten esimerkiksi lievästi kehitysvammaiset nuoret voisivat sijoittua työelämään, vähintään osa-aikatyöhön, työkyvyttömyyseläkkeen sijaan. (M. Nyman, henkilökohtainen tiedonanto, kesäkuu 4, 2014; Irjala, 2017, ss. 147–168; Vates-säätiö, 2018.)

Tammikuussa 2009 Nivalassa Pohjois-Pohjanmaalla käynnistyi Nymanin aloitteesta tietävästi ensimmäinen tuetun oppisopimuskoulutuksen ryhmä, jossa kaikki opiskelijat (seitsemän aloittanutta) olivat työkyvyttömyyseläkkeellä olleita kehitysvammaisia (Hevosmaa, 2011; Pajunen ja muut, 2010). Tietoja ja tuloksia ensimmäisistä koulutusryhmistä dokumentoitiin Marjut Hevosmaan (2011) AMK-opinnäytetyöhön sekä Ammattiopisto Luovin projekti-raporttiin (Kallio-Koski, Ylisirkka, & Kainulainen, 2013). Kokeilutoimintaa on sittemmin jatkettu. Vuonna 2016 tuetun oppisopimuskoulutuksen uuden ryhmän (kuusi opiskelijaa) koulutus aloitettiin Nuorten Ystävät -järjestön ja Ammattiopisto Luovin yhteistyö-

nä Oulussa. Ryhmän kaikki opiskelijat saivat opintonsa päätökseen lukuvuoden 2018–2019 aikana.

Erityisesti Ammattiopisto Luovi on ensimmäisten kokeilujen jälkeen ylläpitänyt lähinnä lievästi kehitysvammaisille tarkoitettua oppisopimuskoulutusta kuudesta kahdeksalle (6–8) opiskelijalle kerrallaan. Koulutuksesta valmistui vuoteen 2015 mennessä 26 opiskelijaa. (Ijala, 2017, s. 364.) Koulutusmenetelmä osoittautui käyttökelpoiseksi opiskelijoille, joille työpainotteinen opiskelu sopii. Se on hyvä kohtaantokoulutuksen menetelmä, jossa työnantajalla on lisätöyvoiman tarve ja vaikeasti työllistyvällä nuorella tarve kouluttautua ja työllistyä. Opiskelija pääsee heti sisälle työyhteisöön ja myönteisessä tapauksessa työllistyy sinne pysyvästi. Tuettu oppisopimuskoulutus noudattaa normaalin oppisopimuskoulutuksen kaavaa myös siten, että koulutuksen järjestäjinä toimivat lähinnä julkishallinnolliset oppisopimustoimistot ja -keskukset.

Tuettu oppisopimuskoulutus on vahvasti resursoitu toimintamalli, jossa osapuolina ovat opiskelija, oppisopimuskeskus tai -toimisto, työnantaja ja työpaikalta valittava työpaikkakouluttaja tai -ohjaaja, työhönvalmentaja, ammatillinen oppilaitos tai muu tehtävään hyväksytty koulutus-taho sekä vastuuopettaja (Kallio-Koski ja muut, 2013; Laasanen, Willman, & Kaitanen, 2011). Koulutus aloitetaan aina työharjoittelulla tai -kokeilulla ennen varsinaisen työsopimuksen solmimista. Harjoitteluaika ei näin ollen ole vielä opiskelijaa eikä työnantajaa sitova. Kokeilun aikana todetaan, onko työ kyseiselle oppijalle soveltuva, millaiset ovat opiskelijan valmiudet, motivaatio ja muut vastaavat tekijät sekä täyttävätkö ne työnantajan asettamat vaatimukset. (Ahola & Sivonen,

2013, s. 143; Kallio-Koski ja muut, 2013; Laasanen ja muut, 2011.) Työhönvalmentaja ohjaa opiskelijaa tarvittavassa määrin, erityisesti alkuvaiheessa, niin teoriaopin-tojen aikana kuin työpaikallakin. Hän tukee opiskelijaa työpaikalla työn suunnittelussa, varsinaisten työtehtävien suorittamisessa, työn sisältöön ja aikatauluihin liittyvissä kysymyksissä sekä työelämän ja -paikan pelisäännöissä. (Kallio-Koski ja muut, 2013.)

Kuten Miettinen (2015, s. 9) toteaa, vertaistuki on hyödyllistä ennen kaikkea erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle. Useimmille haastattemilleni opiskelijoille oman, noin kuuden muun opiskelijan muodostaman, vertaisryhmän tuki ja vertaisuuden kokemus olivat merkittävimpiä tekijöitä siinä, että opiskelu onnistui. Heille oli koko kolmivuotisen opiskelun ajan voimaannuttavaa toimia ryhmänä. Riittävän pienen ja tutun ryhmän jäsenet tukivat selkeästi toinen toisiaan (ks. myös Takala, 2018). Erityisesti perjantapäivät, jotka olivat ryhmän yhteisiä teoriaopetuksen päiviä oppilaitoksella, rohkaisivat heitä seuraavan viikon neljän (4) arkipäivän työpaikkatyöskentelylle.

Ammatillisen koulutuksen uusimman lain (2017/531) eli niin kutsutun reformin avulla maamme ammatillisen koulutuksen rakenteita ollaan purkamassa yhä enemmän työpaikalla tapahtuvan opiskelun suuntaan. Työpaikkojen valmiudet toimia koulutuspalvelujen tuottajina näyttävätkin Annukka Norontauksen (2016) väitöstutkimuksen mukaan periaatteessa myönteisiltä. Nuorten rekrytoimisessa oppisopimuskoulutukseen yritykset näkevät kuitenkin enemmän haasteita kuin aikuisopiskelijoiden työllistämises-sä. (Norontaus, 2016, ss. 179–181.) Eri-tyisopiskelijoiden osalta suomalaisessa op-

pisopimuskoulutuksessa onkin otettu tähän mennessä vain minimaalisia edistysaskeleita.

Ammatillisista erityisoppilaitoksista erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden oppisopimuskoulutuksen osaamiskeskuksia

Erityisopiskelijan luottamus omaan osaamiseen ja omiin voimavaroihin on usein normaalia heikompi. Erityisopiskelijalle eriytetty opetus voi olla ainoa ”paikka, missä minäkin voin olla hyvä” (A-L. Lämsä, henkilökohtainen tiedonanto, lokakuu 4, 2014). Miten siis erityisopiskelijat kokisivat ”pakottautumisen” inklusiiviseen opetukseen, joka perustuu muun muassa fyysisen kykenemisen (*ableism*) normeihin (Amsterdam, Knoppers, & Jongmans, 2015)? Amatilliset erityisoppilaitokset työskentelevät opiskelijoiden tuen tarpeiden tunnistamisen kanssa joka päivä.

Opetushallituksen (2019) ohjeistuksen mukaan ”opiskelijalla on oikeus erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee tukea opintoihinsa oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun synn vuoksi”. Erityisen tuen perusteina ovat opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet. Tällöin tuki on ”pedagogista tukea ja toteutuu monipuolisina opetus- ja opiskelujärjestelyinä”. Tuen ”ensisijaisena tavoitteena on, että opiskelija saamansa tuen turvin saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisen osaamisen”. Erityisesti tuesta koskevan päätöksen tekee koulutuksen järjestäjä, tarvittavista tukitoimista keskustellaan opiskelijan kanssa ja sovitut tukitoimet kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan.

Käyhkön (2018, s. 185) tutkimuksen tulosten mukaan erityisopiskelijoiden tuen tarpeet liittyvät lähinnä elämänhallintaan, oppimiseen ja terveyteen. Jotta myös vaikeasti työllistyvien ryhmien työpaikalla tapahtuvaa oppimista voitaisiin lisätä, oppisopimuskoulutuksen mallia olisi tehostettava heidän tarpeidensa mukaisesti. Miksi *amatillisista erityisoppilaitoksista* ei tehdä tuetun oppisopimuskoulutuksen, *tuetun kohtaantokoulutuksen*, kehittäjiä Suomeen? Niillä olisi mittavat resurssit räätälöidä koulutusta nimenomaan maahanmuuttajille, vammaisille, pitkäaikaissairaille ja osatyökykyisille sekä muille vaikeasti työllistyville nuorten ja nuorten aikuisten ryhmille. Koulutuksessaan intensiivistä tukea tarvitsevien ryhmät joka tapauksessa kasvavat ja erilaistuvat monista syistä, muun muassa yhteiskunnassa tapahtuvien mittavien muutoksien vuoksi.

Tutkimukseni ja käytännön kokemukseni perusteella esitän, että erityisopiskelijoiden eli erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille tarkoitetun oppisopimuskoulutuksen rakenteita tulisi uudistaa merkittävästi. Sen nykyisin vähäinen osuus ammatillisessa koulutuksessa, toimijoiden osaamisen puutteet ja suuret keskeyttämisluvut eivät vastaa valtiovallan tavoitteisiin lisätä merkittävästi muun muassa vammaisten ja osatyökykyisten työelämäosallisuutta. Jotta erityisopiskelijoita saadaan ammatillisen koulutuksen avulla avoimille työmarkkinoille, amatillisten erityisoppilaitosten tulisi ottaa kokonaisvastuu erityisopiskelijoiden oppisopimuskoulutuksesta. Näistä oppilaitoksista tulisi määrittää alan osaamiskeskuksia niin, että niiden resurssit ammatillisen erityisopetuksen vaatimissa taidoissa sekä sosiaalisten ja terveydellisten tuen tarpeiden tunnistamisessa turvataan. Vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja osatyökykyisten osalli-

suus koulutuksessa ja työelämässä on näiden ryhmien oikeus, mutta edistää myös yhteiskunnan eheytymistä kohti kaikkien kansalaisten yhdenvertaisuutta.

Lähteet

Ahola, E., & Sivonen, A. (2013). Nuorten tuettu oppisopimuskoulutus – Matka ammatti-identiteettiin. Teoksessa K. Viiniso (toim.), *Oppisopimus: Osaamista meillä ja muualla* (ss. 137–152). Helsinki: Suomen oppisopimuskoulutuksen järjestäjät ry.

AMEO. (2019). *Ammatilliset erityisoppilaitokset*. Oppilaitokset. Luettu osoitteesta <https://ameo.fi/ameo/oppilaitokset/>

Amsterdam van, N., Knoppers, A., & Jongmans, M. (2015). It's actually very normal that I'm different: How physically disabled youth discursively construct and position their body/self. *Sport, Education and Society*, 20(2), 152–170.

Asetus ammatillisista erityisoppilaitoksista 1989/677. Luettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1989/19890677>

Askonas, P. (2000). What kind of hope for our future? Teoksessa P. Askonas, & A. Stewart (toim.), *Social inclusion: Possibilities and tensions* (ss. 297–301). Basingstone: Palgrave.

Hakala, K., Mietola, R., & Teittinen, A. (2013). Valinta ja valikointi ammatillisessa erityisopetuksessa. Teoksessa K. Brunila, K. Hakala, E. Lahelma, & A. Teittinen (toim.), *Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot* (ss. 173–205). Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hevosmaa, M. (2011). *Osallisuutta? Palvelujärjestelmän toiminta oppisopimushankkeessa*. Ammatikorkeakoulun lopputyö. Kokkola: Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu Chydenius. Luettu osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28337/hevosmaa_marjut.pdf?sequence=1

Hietala, O., Sippola, A., Riipinen, M., Lampinen, P., & Nevalainen, M. (2015). *Kaikille sopiva työ ja työyhteisö*. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Helsinki: Työsuojelurahasto.

Irjala, M. (2014). *Tuettu oppisopimuskoulutus – erityisryhmille mahdollisuus työelämän yhdenvertaisuuteen*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Irjala, M. (2017). *Osallinen, syrjässä, onnellinen, marginaalissa? Tutkimus oppisopimuskoulutuksen erityisopiskelijoista Suomessa ja Saksassa*. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis, 173. Oulu: Oulun yliopisto.

Kallio-Koski, A., Ylisirkka, M., & Kainulainen, S. (2013). *Tuetun oppisopimuskoulutuksen kehittämisprom-*

jekti TUOPPIS. Projektin loppuraportti. Oulu: Ammattiopisto Luovi.

Kivirauma, J. (2013). Koulutuspoliittisella etnografialla virallisten totuuksien taakse. *Yhteiskuntapolitiikka*, 78(6). Helsinki: THL, Eläketurvakeskus, Kela & Tampereen yliopisto.

Koivula, H. (2018, lokakuu 3). Haaste ja mahdollisuus. On aika luopua vanhoista periaatteista ja hyväksyä uudet ajatukset [blogikirjoitus]. Luettu osoitteesta <http://www.amke.fi/ajankohtaista/blogi/kirjoitus/haaste-ja-mahdollisuus.html>

Käyhkö, J. (2018). *Erityisen tuen toimintaprosessien nykytila ja kehittäminen suomalaisessa oppisopimuskoulutuksessa*. Väitöskirja. Acta Universitatis Lappeenrantaensis, 810. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Laasanen, Y., Willman, E., & Kaitanen, M. (2011). *Vantaan nuorten oppisopimuskoostreraportti toimintamallin arviointi- ja kehittämistyöstä vv. 2008-2011*. Vantaa: Vantaan kaupunki.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017/531. Luettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>

Lippegaus-Grünau, P. (2014). Ausbildung für alle: Die Assistierte Ausbildung bietet Chancen für eine inklusive berufliche Bildung. *Die Politische Meinung*, 59(525), 74–78. Luettu osoitteesta http://www.kas.de/wf/doc/kas_37463-544-1-30.pdf?140520103632

Miettinen, K. (2015). *Erityisopetuksen käsikirja. Ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus*. Oppaat ja käsikirjat 2015:14. Helsinki: Opetushallitus. Luettu osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173192_erityisopetuksen_kasikirja.pdf

Norontaus, A. (2016). *Oppisopimuskoulutus yritysten tuottamana koulutuspalveluna: Tavoitteista vaikutuksiin*. Väitöskirja. Acta Universitatis Lappeenrantaensis, 693. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Opetushallitus. (2019). *Ammatillinen koulutus. Ohjaus ja erityinen tuki. Erityinen tuki*. Luettu osoitteesta https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ohjaus_ja_erityinen_tuki

Pajunen, T., Vuorenpää, K., Nikula, L., Österlund, K., Mäenpää, M., Ahlsten, M., & Seppälä, H. (2010). *Työllä osallisuutta? Yhteisvastuu 2008 -hankkeiden loppuraportti*. Nuorten Ystävät, Förbundet de Utvecklingsstördas Väl, Kehitysvammaisten Tukiliitto, Kehitysvammaliitto.

Pirttimaa, R. (2003). *Tuetun työllistymisen alkuvaiheet ja kehittyminen Suomessa*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Sandberg, E. (2016, heinäkuu 4). Ihanteena täydellinen inklusio ja integraatio koulussa? [blogikirjoitus]. Luettu osoitteesta <http://www.erjasandberg>

eu/adhd/ihanteena-taydellinen-integraatio-ja-inkluisio-koulussa/

Suomen YK-liitto. (2016). *YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja*. Helsinki: Suomen YK-liitto ry. Luettu osoitteesta https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf

Takala, M. (2018, lokakuu 28). Lukijan mielipide: Erityisluokilla on oma tehtävänsä. Erityisluokka on

yksi mahdollisuus tukea lasta oppimisen polulla. *Hel-singin Sanomat*. Luettu osoitteesta <https://www.hs.fi/paivanlehti/26102018/art-2000005876659>

Vates-säätiö. (2018). *Osaamisen kehittäminen. Oppisopimus. Tuettu oppisopimus*. Helsinki: Vates-säätiö sr. Luettu osoitteesta <https://www.vates.fi/tyontekijalle/osaamisen-kehittaminen-2/tuettu-oppisopimus.html>

Ammattikasvatuksen aikakauskirjan vuoden 2019 artikkelikäsitteiden arvioitsijat

Aaltio, Iiris	iiris.aaltio@jyu.fi	Lehmuskallio, Mari	mari.lehmuskallio@utu.fi
Arola, Tuija	tuija.arola@kvlakk.fi	Leinonen, Rauni	rauni.leinonen@kamk.fi
Burns, Eila	eila.burns@jamk.fi	Lipponen, Varpu	varpu.lipponen@gmail.com
Happo, Iiris	iiris.happo@oamk.fi	Lyytinen, Anu	anu.lyytinen@uta.fi
Haukijärvi, Ilkka	ilkka.haukijarvi@tuni.fi	Maunu, Antti	maunuan@gmail.com
Heikkinen, Hannu	hannu.i.t.heikkinen@jyu.fi	Mäkitalo, Kati	kati.makitalo@chydenius.fi
Hietanen, Lenita	lenita.hietanen@ulapland.fi	Niiranen, Samuli	samuli.niiranen@iki.fi
Honkanen, Eija	eija.honkanen@haaga-helia.fi	Nykänen, Seija	seija.t.nykanen@gmail.com
Huhtala, Sissi	sissi.huhtala@tuni.fi	Ojala, Kristiina	krojala@utu.fi
Hurme, Tarja-Riitta	trhurme@utu.fi	Pekkola, Elias	elias.pekkola@tuni.fi
Huttunen, Rauno	rakahu@utu.fi	Penttinen, Leena	leena.m.penttinen@uef.fi
Hytti, Ulla	ullhyt@utu.fi	Pihlajarinne, Hanna	hanna.pihlajarinne@tuni.fi
Hytönen, Kaisa	sakahy@utu.fi	Postareff, Liisa	liisa.postareff@utu.fi
Härkönen, Ulla	ulla.harkonen@uef.fi	Poutanen, Seppo	seppou@utu.fi
Järvensivu, Anu	anu.jarvensivu@tuni.fi	Pylväs, Laura	laura.pylvas@tuni.fi
Kalmi, Panu	panu.kalmi@univaasa.fi	Rantanen, Johanna	k.johanna.rantanen@jyu.fi
Kasurinen, Helena	helena.kasurinen@laurea.fi	Rinne, Marjo	marjo.rinne@ukkinstituutti.fi
Kiilakoski, Tomi	tomi.kiilakoski@nuorisotutkimus.fi	Salo, Petri	psalo@abo.fi
Kilja, Päivi	paivi.kilja@oamk.fi	Teräs, Marianne	marianne.teras@edu.su.se
Koivumäki, Ari	ari.koivumaki@tuni.fi	Tynjälä, Päivi	paivi.tynjala@jyu.fi
Korhonen, Vesa	vesa.korhonen@tuni.fi	Uitto, Minna	minna.uitto@oulu.fi
Kouhia-Kuusisto, Kati	kati.kouhia-kuusisto@tuni.fi	Ukkola-Mikkola, Tuulikki	tuulikki.ukkonen-mikkola@tuni.fi
Kyllönen, Mari	mari.j.kyllonen@jyu.fi	Vanttaja, Markku	marvan@utu.fi
Laitinen-Väänänen, Sirpa	sirpa.laitinen-vaananen@jamk.fi	Virolainen, Maarit	maarit.ha.virolainen@jyu.fi
Lang, Tarja	tarja.lang@omnia.fi	Virtanen, Anne	anne.virtanen@jyu.fi
		Vuorinen, Raimo	raimo.vuorinen@jyu.fi